

דברי תורה

מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק

אבדק"ק צאנז-קלויזענבורג זצוקללה"ה

גליון י'

[תשפ"ו]

שנה מ"ב

בעידן רעוא דרעוין פרשת מקץ תשל"ב

ויהי מקץ שנתיים ימים ופרעה חולם והנה עומד על היאור. ויל"ד באומרו ויהי שהוא לשון צער (מגילה י:), וכי איזה צער היה כאן בראיית החלום. ובמדרש (ב"ר פמ, ג), על הפסוק (תהלים מ, ה) אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו, זה יוסף, ולא פנה אל רהבים, על ידי שאמר לשר המשקים זכרתי והזכרתי ניתוסף לו שתי שנים. וכבר תמהו שלכאורה דברי המדרש סותרים מיניה וביה, וביותר תמוה וכי אין לו לאדם הבוטח בה' לעשות השתדלות בדרך הטבע, הלא אמרו (שוח"ט כג, ג) כי ה' אלהיך ברכך בכל מעשה ידך (דברים כ, ז), ר' יעקב אומר יכול אפילו יושב ובטל, תלמוד לומר בכל מעשה ידך וכו'.

ובנוסף ועל הנסים ועל הנפלאות וכו' ועל המלחמות, וזק"ק בבני יששכר (מאמרי כסלו טבת מאמר ד אות ז) הביא בשם רבים מהאחרונים שכתבו שלא לומר ועל המלחמות אלא ועל הנחמות, ולאחר יישוב הגירסא שלפנינו כתב דאעפ"כ מאן דגרס ועל הנחמות לא מישתביש עיי"ש, וצל"ב במה נחלקו שני הנוסחאות.

והנראה דהנה יסוד היסודות ועיקר העיקרים בעבודת השי"ת הוא להיות עובד ה' באמת ולא שיהא עובד את עצמו, וזה הן בנוגע לתפלה, והן לתורה, והן לשאר מעשים טובים, שהכל יהיו מיוחדים בתכלית הייחוד בלתי לה' לבדו, לאפוקי מן הערב רב שכל מעשיהם לגרמייהו הוא דעבדי, כמו"ש זק"ק בדברי חיים (בהשקפות לפרשת וקהל) כנראה בעליל שהרבנים והחסידים והבעה"ב שבדור המה בעוה"ר רובם וכו', וכל מעשיהם רק לגרמיה לקבל כבוד וממון וכו', עיי"ש. וזהו אכן הבוחן לידע אינש בנפשיה מצבו ומעמדו בעבודת ה'. אך צריך בזה הבחנה מדוקדקת, כי בניקל עלול אדם להטעות עצמו כי כל מעשיו הם לשם שמים, אולם כאשר יבחן לב העקוב, וימשמש במעשיו, יווכח לראות כי הכל מסתתר תחת מעטה של רדיפה אחר הכבוד המדומה והממון. וזה שביקש דוד המלך ע"ה (תהלים כג, ג) נפשי ישובב, ינחני, שאפילו כאשר אלך במעגלי צדק, יהיה הכל למען שמו.

ובל זמן שאין נפשו של אדם ממוהרה, ועדיין לא רחץ מחלאת העוונות, אי אפשר לו לעבוד עבודתו וכן ונקי בלתי לה' לבדו, שזוהי מדרגה גדולה ולא בניקל

זוכים אליה, וזקוקים להרבה מסירות נפש בתורה ומצוות כדי שיזכה לסייעתא דשמיא שכל המצוות ומעש'ם שלו יהיו בלתי לה' לבדו. ולזה אמרו (פסחים נ:)
לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות אעפ"י שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא
לשמה, כי בתחילת העבודה לא יתכן לעשות בלי כל פניה, ורק במשך הזמן ככל
שיוסיף אדם להתקדש ולהדבק בתורת אמת, כך יוסיף להתעלות במעלות
השלמות, ויזכה לעשות מעשיו בלי כל סיג ופגם.

וזה הרמז במה שפתח הקב"ה בעשרת הדברות ואמר אנכי ה' אלקיך אשר
הוצאתיך מארץ מצרים, לא יהיה לך אלקים אחרים על פני, והקשו המפרשים
אמאי לא אמר אנכי ה' אלקיך אשר בראתי שמים וארץ שהיא רבותא גדולה מפי,
אך איתא בספח"ק אנגרא דכלה (פרשת בראשית ד"ה וקין ורדד) שעבודה זרה לא תקרא
דוקא בהולך ומשתחוה לצלם ודמות או זובח לו ומקטיר לו, דאם כן היום דבטל
יצר הרע דעבודה זרה יהיו כמה פסוקים למגנא בספר תורה ח"ו, רק ידוע תדע
שעבודה זרה מיקרי כל דבר אשר אדם עושה, אפילו מצוה, וחושב שלא לכבוד
השם רק לשם איזה פנייה בעולם, כגון להתפארות בני אדם ועושר וכבוד, הנה
הוא עובד את הדבר ההוא, היינו את הבן אדם או את הממון, לך נא ראה בחובות
הלבבות בשער יחוד המעשה גורע ערך זה העובד יותר מגרעון עובד הצלמים בג'
פנים, א' כי העובד הצלמים עובד בשיתוף אחד וזה עובד שותפי אלפי אלפים,
היום עובד לזה ולמחר לזה וכו', על זה ידו כל הדוויים, וישים האדם נפשו בכפו
לראות את מי הוא עובד, אם עבודתו עבודה שלימה ותמה רק לד' באמת, כי בקל
יוכל לבוא לידי טעות וכו', עיי"ש, (ועי' מ"ש בדרך פקודיך מל"ת י"ב מלק המחשבה אות ב/
ומל"ת כ"ו-כ"ט חלק המחשבה אות ה' ו').

וביאור הדברים, כי יהודי המאמין בהשי"ת פשוט אצלו כי לבד אי אפשר לקחת
מאומה, ולשוא יהי כל עמלו להשיג מה שאין הקב"ה רוצה ליתן לו, ומה
שמוכן לו יגיע אליו ממילא, וא"כ מה יתן ומה יוסיף אם יחניף לפלוני העשיר
וכיו"ב, או אם יעשה תחבולות שיראו הבריות את מעשיו הטובים. ומדוייק כן
בלשון הכתוב, לא יהיה לך אלקים אחרים על פני, היינו שבשעה שאתה עומד
לפני השי"ת, ולומד תורתו, ומתפלל אליו, לא תהיה לך באותה שעה פניה אחרת,
שהיא בגדר אלקים אחרים.

ולמה הוצרך הקב"ה להזהירם על כך מיד בריש דבריו, וכי מי פתי יעבוד עבודתו
לבנ"א, בשעה שיכול לעבוד את ה' אלקי ישראל עבודה תמה, לזה אמר
אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, וזה עתה יצאתם ממ"ט שערי
טומאה, ולכן צריך אני להזהירכם שלא לעשות מהתוה"ק קרדום לחפור בה
ועמרה להתגדל בה, כי דבר זה נכלל בכלל האזהרה של לא יהיה לך אלקים
אחרים על פני.

ועל דרך זה יפורש בדרך רמז אומרינו בנוסח ועל הנסים, בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול חשמונאי ובניו וכו', השם מתתיהו רומז על כי אצל החשמונאים הקדושים היתה מושרשת הידיעה כי לא מכוחם עשו את החיל הזה, אלא הכל היה מתת-יהו, [וע"ד דאיתא בספרי אמת הקדמונים שהה"א אחרונה שבשם הוי' היא אות הכפל ואינו מעיקר השם, והאריה"ק חולק ע"ז, והדברים עתיקין], והוא היה בן יוחנן, מלשון חנינה, שהיה חקוק בתודעתם כי הכל הוא מתת השי"ת החונן ונותן, וכל מעשיהם עשו לאפוקי מדעתם הנלוזה של היוונים הרשעים, שהיו אומרים לבניי (ב"ד ב, ד) כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באלקי ישראל, ובכך נתכוונו להחדיר בקרבם את השקפתם הטמאה שכל אחד צריך לסמוך רק על עצמו ולכמטח בפעולותיו הטבעיות, על מה שחורש שדהו בשורו וכיו"ב, וכל מעשיהם יהיו אך ורק לגרמייהו, ולא להשען עוד באלקי ישראל ולעבדו בלבב שלם, וז"ש כתבו לכם על קרן השור, להנאתכם ולטובתכם, ועשו לשם פניות שונות שכביכול יהיו לכם עי"ז טובות הנאה שונות, והתוצאה המיוחלת שלהם היתה שאין לכם חלק באלקי ישראל, כי אם סבורים שבו"ד יכול להושיע בלעדי הקב"ה, הרי זה בנדר ע"ז.

ולדאבונינו נלכדו באותה שעה רבים מבני ברשתם, וגמשכו אחר דעותיהם האפיקורסיות והפכו למתיוונים, והיתה עת צרה גדולה ליעקב, כי המתיוונים שבו והפיצו את דעותיהם הכוזביות של היוונים בקרב בני, לאמר דינו רמה ולא ה' פעל כל זאת, כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, ובלי עבודה אין האדם מסוגל לחיות, וכיו"ב, עד שריחם השי"ת בימי החנוכה וגברה מלכות בית חשמונאי, והראו לעין כל כי שוא ושקר כל הגוים, ולמרות התרברבותם של היוונים בכוחם וגבורתם, לא הצליחו לעמוד בפני מתתיהו ובניו, והוצרכו להתחבא מפניהם בנקיקי סלעים.

והנצחון בא ע"י מתת-יהו ובניו דייקא, אשר גברו על היוונים שרצו להשכיחם תורתך ולהעבירם על חוקי רצונך, וכוונתם בזה היתה למנוע מישראל לקבל עליהם עול תורה, כי עי"ז היה סר מעליהם עול מלכות ועול דרך ארץ (אבות ג, ה) ולא היו יכולים למשול עליהם יותר, ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם רבת את ריבם וכו', מסרת גבורים ביד חלשים וכו', להורות כי לא בכח וגבר איש אלא רק לה' הישועה, ועי"ז ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך, כי כולם נוכחו לראות כי רק לה' המלוכה ומושל בגוים, ולה' הארץ ומלוואה וגו', ולבד אי אפשר לקחת כלום, זולת מה שהשי"ת חונן ונותן, ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן כהיום הזה.

ולזה א"ר זירא אמר רב פתילות ושמינים שאמרו חכמים אין מדליקין בהם בשבת מדליקין בהם בחנוכה בין בשבת בין בחול (שבת כא:), ולכאורה אם השמינים

ופתילות אינם ראויים להדלקה מחמת שאינם נמשכים יפה אחר הפתילה, א"כ הרי מעשה נסים יש כאן ואסורים בהנאה, דאסור ליהנות ממעשה נסים (עי' רש"י תענית כד. ד"ה אלא כאחד), ואיך שרי להדליק בהם נ"ה, וכיו"ב הקשו המפרשים על דברי הידי משה על שיר השירים (מדרש חוה אות ד) שחידש דכמו שאסור ליהנות ממעשה נסים ה"ה דאינו רשאי להקריבו ע"ג המזבח, דבעי ממשקה ישראל מן המותר לישראל, והקשו על דבריו א"כ מה תירץ הב"י (סימן תר"ע) דכליל א' היה הגם שחילקו השמן לח' חלקים ונתרבה השמן ודלק כל הלילה, הא נאסר משום ממשקה ישראל, (ועי' ספר החיים להגרש"ק סימן תר"ע מה שהעיר בזה ע"ד הטי"ז), ולדרכנו אתי שפיר, כי האיסור ליהנות ממעשה נסים הוא רק למי שיש אצלו חילוק בין נס למבע, וכשיראה שמעט שמן דלק כל הלילה ישתאה למראה עיניו, אבל מי שיוודע כי מי שאמר לשמן וידלוק הוא יאמר לחומץ וידלוק (תענית כה), לו אין שום איסור ליהנות ממעשה נסים, כי לגביו גם הטבע נס הוא, וכשם שא"א לומר שאסור לו ליהנות מפלאי הבריאה שרואים בשעה שהאדם אוכל ושותה, כמו כן אין לאסור לו ליהנות מהפתילות ושמינים הפסולים להדלקה.

ולחבי הגם שבכל השנה אסרו חכמים להדליק בפתילות ושמינים שאינם דולקים יפה וחששו שמא יטה כיון דאין סומכין על הגם, אבל בחנוכה, אשר זכר עשה לנפלאותיו, ובכל דור ודור מאירים האורות הקדושים לנשמות בנ"י, עי"ז מתחזקת האמונה בקרב בנ"י שכל הנעשה בעולם הוא מעשה אלקינו, ואצלו ית' אין כל נפקא מינה בין נס למבע, וכל יהודי מאמין באמת שברצות ה' ידלוק גם מים ולא רק חומץ, ואדעתא דהכי לא גזרו חכמים לאסור ליהנות ממעשה נסים, ולכן אפילו בשבת מותר ג"כ להדליק בהם, ולא חיישינן דלמא כבתה ושמא יטה. וזהו עיקר חנוכה, האמונה הפשוטה שנקבעת בלב כל איש ישראל.

ואכן בשו"ע (סי' תרפ"ב ס"א בהג"ה) נפסק דהשוכח על הנסים בברכת המזון, כשמוגיע להרחמן יאמר הרחמן יעשה לנו נסים ונפלאות כשם שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, והקשו המפרשים (עי' יט"פ ח"א רכא, א, בשם החבו"ש בבכור שור עמ"ס ברכות, והובא ג"כ בשע"ת סי' קפ"ז), הלא אסור להתפלל שיעשו לנו נסים, כמ"ש (ברכות ס). גבי לאה שדנה דין בעצמה וכו', ומסיק שם דאין מזכירים מעשה נסים עי"ש, ולדברינו יתיישב על נכון, דבאמת בכל ימות השנה קשה מאד לאדם להגיע לבחינה כזו שלא יהא אצלו שום הברל בין שמן לחומץ ובין צמר לפשתן וכיו"ב, ולכן אסור לבקש מהקב"ה לשנות את הטבע בשבילו ע"י מעשה נסים, אבל בחנוכה שמאיד אור קדוש וגורא, וכל מי שיש בו ניצוץ מישראל מרגיש את התנוצצות האור הגנוז, אז אין כל נפק"מ אצלם בין נס למבע, כי כ"א מישראל הכרתו ברורה וחזקה שהשי"ת הוא כל יכול, ולכן מותר אז לבקש שהרחמן יעשה לנו נסים ונפלאות כשם שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, והיינו שנוכה לנקודה קטנה של אמונה, שכאשר יעשה הקב"ה עמנו נסים ונפלאות יהא נחשב

הדבר בעינינו כדבר פשוט, כשם שנחשבו הנסים והנפלאות לאבותינו בימים ההם בזמן הזה.

ובעוה"ר, מה נאמר ומה נדבר, אמנם א"א אפשר לבוא במענה לעם עני ודל, לאחר שנות גלות ממושכות כ"כ, ולאחר שנתנסו בנסיונות קשים ומרים, אבל המציאות היום היא כי לאהבת ויראת השי"ת אפשר עוד להגיע, אבל לנקודה קטנה של בטחון ואמונת אמת קשה מאד מאד להגיע, ואותם בני"א שמוכנים להשרף בכבשן האש עקדה"ש, אם יבחנו עצמם בדרישה וחקירה הדק היטב, ימצאו לנכון שחסרה אצלם נקודת האמונה פשוטה והידיעה באמת כי ברצונו ית"ש אין כל נפק"מ אם ילכו כמו אש או במים, וכדאיתא בדגל מחנה אפרים (פר' וישלח ד"ה עוד י"ל כי במקל') שסיפר זקנו הבעש"ט הק' שפעם אחת עבר הנעסמט"ר בלי שום שם, רק היה מגיח חגורו ועבר עליו, ואמר שבאמונה גדולה הוא שעבר עי"ש.

והיינו דאיתא בנועם אלימלך (ליקוטי שושנה) וידבר וכו' את כל הדברים לאמר אנכי וכו' (שמות כ, א), רוצה לומר, שהשם יתברך ברוך הוא אמר לנו כל הדברים, היינו כל התורה כולה, כדי לאמר אנכי ה' אלהיך, פירוש שעל ידי התורה יהיה יכול לומר אלקותו לנו עכ"ל"ק. והכוונה דבכדי לזכות לאמונה שלמה חייבים לשמור את כל התורה כולה, ובעבירה אחת שחוטאים כבר נפגמת האמונה באנכי ה"א, ומכ"ש כאשר הראש שקוע כולו בכל מלאכה, ומשוקעים לגמרי בטבעיות, שלא יפלא כי אי אפשר להגיע לאמונה שלמה, וכ"ז נגרם מפאת אריכות הגלות לאין שיעור, שמחמת כן נבוכים בארץ ומשוקעים בטומאה ל"ע.

והוא ששינינו (מכות כד.) בא חבקוק והעמיד על אחת, שנאמר וצדיק באמונתו יחיה, וכל העובר ישתומם, וכי מי שמע כזאת שאפשר לוותר על כל התורה כולה בשביל מצות האמונה, והלא כתב רבינו יונה דהאומר שאינו מקבל עליו מצוה אחת, אפילו מצוה קלה, הריהו מומר לכל התורה כולה, והאיך יתכן לומר כי מותר לדבר לשון הרע, ולבטל מן התורה, וכי"ב שאר עבירות חמורות, אם הוא רק מאמין בה'. ולדברינו י"ל דחבקוק בא לומר שאם רואים מי שהוא איתן באמונתו, אפשר לדעת מכך כי הוא מקיים גם את כל התורה כולה, וכמ"ש בנוע"א הנ"ל שקיום כל הדברים האלה הם התנאי קודם למעשה לאנכי ה' אלקיך, כי אילו היה עובר רק על מצוה דרבנן, כבר היה ניכר בו חסרון אמונה במדה מסויימת.

ולדאבוננו עושים היום הכל כמצות אנשים מלומדה, ובלתי ניכרת השפעת האמונה על התנהגות הבריות, שאם היה אדם יודע ומאמין בכל לבבו ונפשו שמלך מלכי המלכים הקב"ה עומד ורואה במעשיו, כמ"ש הרמ"א

בסימן א' בשולחן ערוך, היה בוש וירא מלפניו ית"ש, ולא היה עושה שום תנועה שהיא לא לרצון לפניו ית"ש, ובפרט אלו הנוהגים בקלות ראש ופריקת עול רח"ל, הם בודאי אין פחד אלקים לנגד עיניהם. ובעוה"ר ישנם כאלה אשר מאשימים אחרים כי הם כופרים ומשומדים, וכאילו רק ביניהם נמצאת האמונה, וזאת בשעה שהם עצמם אינם יודעים לפרש על אמיתותו את ה"ג עקרים ועושים הכל רק כמצות אנשים מלומדה, ובעקרי האמונה לא ידעו ולא יבינו.

ובעוה"ר, אוי לי אם אומר ואוי לי אם לא אומר, רואים בעליל כי גם היום נותר עדיין זכר ושארית מטומאת היוונים, בא חבקוק והעמיד על אחת ו"צדיק" באמונתו יחיה, מי שהוא צדיק מעיקרא, הוא אשר באמונתו יחיה, אבל חוטא ופושע אינו יכול לומר כי יש לו אמונה שלמה, ואם הוא אומר שיש לו אמונה, אוי לו שמטעה את עצמו, והוא גרוע ממי שלכה"פ יודע את מצבו.

ולבן נר חנוכה מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ, ולכאורה אם רוצים לקיים מצוה מן המובחר, עדיף היה להדליק בבית, במקום משומר מן הרוח, ולא בפתח הפונה לרחוב. אלא שבחנוכה הוא זמן שיכול אדם להתחזק באמונה ובטחון, ואז יודע כל יהודי כי מי שאמר לשמן וידלוק יאמר לחומץ וידלוק, והוא מאמין בכך בלב שלם, כשם שהאמין אלישע בעל כנפים כשאמר לקסדור כי כנפי יונה בידיו (שבת מט.) כי ממצוה לא יאונה לו כל רע, וכמו שאמר אחד הצדיקים שיש קבלה שטבילת מקוה אינה מזקת, אולם אם בא אדם שאינו בקו הבריאות לשאול אם לטבול, ישיבוהו כי אסור לו לטבול, כיון שעצם שאלתו מורה שהוא מפקפק קצת בזה, ואינו סמוך ובטוח ששומר מצוה לא ידע דבר רע, וא"כ אסור לו להעמיד עצמו בסכנה, משא"כ מי שאמונתו איתנה וחזקה אזי וצדיק באמונתו יחיה, הוא מפקיר את כל חיותו על האמונה, ואליז אכן לא תאונה כל רעה.

ובזאת יווכח האדם לראות אם אכן מאמין הוא בכל נפשו, שאם הוא בטוח שאפילו אם ידליק בפתילות ושמן דלא משיך נהורא, ויעמיד המנורה על פתח ביתו מבחוץ, ידלקו הנרות באור צלול ויפה, ואפילו רוח סערה לא תשלוט בהם לכבותם, סימן כי אכן אמונתו איתנה, אבל ממה שהוא עושה כל מיני תנועות וצועק בצעקות בתפלתו, מזה עדיין אין כל הוכחה כי יש לו אמונה שלמה בה' אלקי ישראל. אמונה היא כאשר האדם אין אצלו כל הברל בין גם לטבע, משא"כ כאשר הוא מתפעל יותר מנסים משאר נודה שבעולם, סימן שהוא עוד זקוק להתחזק הרבה באמונה. ודוד המלך אמר לא אירא מרובות עם אשר סביב שתי עלי, שאפילו בשעה שעומדים סביבו לכה"פ ב' רבבות שונאים הרוצים להרע לו, והוא עומד בודד במערכה, עכ"ו לא יירא לבו. וזה פיה"כ (תהלים קיה, ה) מן המצר קראתי י-ה ענני במרחב י-ה, בזכות אשר ה' לי לא אירא מה יעשה לי אדם, ואני יודע בברור כי אם ה' לי בעוזרי, מובטחני כי ואני אראה בשונאי, שאראה

במפלחם, ואני יושב ומצפה לראותם באים, כי אין כל ספק בלבי שיפלו חללים בשדה המערכה.

וזה שאמרו (ברכות ס.) ההוא תלמידא דהוה קא אויל בתריה דרבי ישמעאל ברבי יוסי בשוקא דציין, חזייה דקא מפחיד אמר ליה חמאה את וכו'. כי אם לא היה חוטא לא היתה אמונתו נפגמת, והיה מאמין בלב שלם כי כשם שהבוכ"ע אינו זקוק להתיירא מכל האומות ומכל המזיקים ומשום דבר שבעולם, כך גם אם ה' לי למה אירא מה יעשה לי אחד מברואיו, והרי כולם כלא נחשבים לעומתו. וכדאיתא בספר חובת הלבבות (שער אהבת ה' פרק ו'), שסיפר אחד מן החסידים על אחד מהיראים, שמצאו ישן באחד המדברות, ואמר לו האינך ירא מן אריה שאתה ישן במקום הזה, אמר לו אני בוש מאלקים שיראני ירא זולתו עיי"ש. ומה שמצינו במגילת אנטיוכוס שבזמן ההוא אמרו בני" אלה לאלה, בואו ונשובות במערה פן נחלל את השבת, וילשינו אותם וכו', אז שלח בנרים אנשים חלוצים ויבאו וישבו על פי המערה ויאמרו, בני ישראל צאו אלינו, אכלו מלחמנו וכו', ויענו בני" ויאמרו אלה לאלה, זוכרים אנחנו את אשר נצטוינו על הר סיני ששת ימים תעבוד וגו', עתה טוב לנו אשר נמות מאשר נחלל את יום השבת וכו', ויבאו עצים וישרפו על פי המערה, וימותו כאלף איש ואשה וכו', עיי"ש, נראה שאילו היו עומדים כצור חלמיש בבטחונם ולא היו הולכים להסתתר במערה, לא היו שונאיהם יכולים ליגע בהם לרעה. כי מי שמאמין באמת כי השי"ת הוא מנהיג העולם ואין שום כח בעולם זולתו, איננו מסתיר עצמו מפחד אויב, כי יודע שברצות ה' ידרוך אחד אלף ושנים יניסו רבבה.

ובזה הכח עלתה בידו של מתתיהו להתגבר על מלכות יון ולהכניעם, כי הוא ידע שהכל רק מתת י-ה, והכריז בריש גלי מי כמוך באלים ה', ולא עלתה מורך בלבו מקול צהלת היוונים, ואמר לא אירא מרכבות עם אשר סביב שתו עלי, והלך להדליק את המנורה בלי כל פחד, לפיכך באה הישועה על ידו וזכה לנפץ את טומאת מלכות יון ולהפך עצתם ולקלקל מחשבותיהם אשר זממו. ולכן נר חנוכה מצוה להדליקו על פתח ביתו מבחוץ דייקא, להורות שאין אנו מפחדים מהרשעים המשוטטים ברחוב בלילות, כי שומר מצוה לא ידע דבר רע. וזה שאמרו במדרש (ב"ר עו, א) עה"פ ויותר יעקב לבדו, מה הקב"ה כתוב בו ונשגב ה' לבדו, אף יעקב ויותר יעקב לבדו. ורצ"ל שלכך הניחוהו לבדו ולא הלכו עמו מאנשיו ללוותו כשחזר על הפכים קטנים, כיון שיעקב היה איתן באמונתו בהשי"ת – דכתיב ביה ונשגב ה' לבדו, וידע כי הוא שומרו ומצילו מכל רע, ולפיכך לא נתיירא משום דבר וחזר לבדו אחר הפכים קטנים. וע"ד זה פירש באלשיך הק' (פרשת וישלח) הכתוב ויירא יעקב מאד וייצר לו, שהיה יעקב מצטער על הפחד והמורא שעלו בלבו באותה שעה מפני עשו אחיו.

ויפורש בזה המדרש הדודאים נתנו ריח זה ראובן שהציל את יוסף מן הבור, ועל פתחינו כל מגדים זה נר חנוכה. שלכאורה הרי ראובן אמר (ל, כב) השליכו אותו אל הבור הזה וגו', והבור היה מלא בנחשים ועקרבים, וכי כיצד אפשר לומר עליו שהציל את יוסף מן הבור. אלא שראובן האמין באמונה שלמה שלא הערוד ממית אלא החטא ממית (ברכות לג), ואם חפץ השי"ת להצילו אין כל נפק"מ אצלו בין נמלה לנחשים ועקרבים, ומפני כן העדיף כי ישליכוהו לבור מלא נחשים ועקרבים מאשר להרוג אותו בידים ח"ו. ומוזה נמצינו למדים עד כמה צריך האדם להיות סמוך ובטוח בהשי"ת, כי אין מעצור לה' להושיע בכל מצב שיהיה כי הרבה ריוח והצללה לפניו, ולכן גם על פתחינו כל מגדים זה נר חנוכה, ומדליקין בחוץ, כי אנו מאמינים שהכל הוא מאתו ית"ש. וע"ד זה יבואר מה שדרוש"ל (עירובין כא:): על המשך הכתוב (שה"ש ז, יד) חדשים גם ישנים דודי צפנתי לך, הללו מדברי תורה והללו מדברי סופרים, כי מי שיכול להעיד על עצמו שלא עבר לא על דברי תורה ולא על דברי סופרים, הוא יכול להשיג מדרגה זו של אמונה, וכדברי הנועם אלימלך הנ"ל.

ולפיכך נקבעו ימי החנוכה רק להודות ולהלל ולא למשתה ושמחה, דכפורים מצינו בשעת הגזרה (אסתר ד, א) ומרדכי ידע את כל אשר נעשה ויקרע מרדכי את בגדיו וילבש שק אפר ויצא בתוך העיר וזעק וזעקה גדולה ומרה וגו', ובכל מדינה ומדינה מקום אשר דבר המלך ודתו מגיע אבל גדול ליהודים וצום ובכי ומספר, ולמה בחנוכה לא מצינו שהתענו קודם הנס ולא זעקו ובכו, אלא שבאמת אסתר הנביאה לא פחדה כלל מגזרתו של אחשוורוש, ואדרבה היא התפללה מאד על מרדכי למה הוא וזעק כ"כ ומתרגש מפטפוטי של המן הרשע, הלא נגד השי"ת הם כולם כאין וכאפס, ולפיכך לא רצתה לילך אל המלך אשר לא כדת, כי לשיטתה לא היה כרוך בזה ענין הצלת כלל ישראל, ועי' באשל אברהם מהגה"ק מבאטשאטש זי"ע (מהד"ת ס' תר"ע) מה שדן לגבי יהודית אם היה מותר לה למסור עצמה למען הצלת ישראל, ובוזה"ק (ח"ג דף רע"ו ע"א) איתא שאסתר כלל לא הלכה אל אחשוורוש אלא הכניסה שידה תחתיה, עיי"ש, והיא אמרה ה' לי לא אירא מרובבות עם אשר סביב שתי עלינו, ורק בע"כ שלא מרצונה בטלה דעתה לבקשתו של מרדכי שהיה ראש הסנהדרין והלכה לבקש על עמה. ואכן מטעם זה נקראת המגילה "מגילת אסתר" ולא ע"ש מרדכי, להורות כי הצדק היה עמה.

ומטעם זה תקנו כפורים דחייב אינש לבסומי עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי (מגילה ז:), כי כפורים מתעלה יהודי למדרגה גבוהה כ"כ, עד כי איננו מסוגל להבין מדוע צוה מרדכי לאסתר ללכת אל אחשוורוש ולבקש על עמה ומולדתה, וכי מי זה אמר ותהי וה' לא צוה (איכה ג, לו), בוש אני מאלקים שיראני ירא זולתו, ולגביו בושה היא שבשעת הגזירה אמרו ארור המן ולאחר מכן אמרו ברוך מרדכי, שהרי אצל מהוה כל ההוויות כל הגבורים כאין ואנשי השם כלא היו.

והאמת היא כי גם מרדכי הצדיק לא עשה כן אלא לפני, שהצדיקים הק' אינם חוששים משום נכרא שבעולם, וזקה"ק בישמח משה (ח"א קפ, ב) כתב שמרדכי היה לו בקבלה שגזרת המן הרשע תתבטל, ונתכוין בלבישת השק ואפר רק כדי לעורר את בני ישראל בתשובה.

ולכן בפורים שלמראה עיניהם היה נדמה כי היתה אז הצלת נפשות ממות לחיים, תקנו משתה ושמחה ויו"ט, אבל בחנוכה שכבר נקבעה האמונה בלכותם שברצות השי"ת יוכלו מתתיהו ובניו לבדם להלחם ביוונים ולהתגבר עליהם, שהרי גם כשעמדה עליהם מלכות יון הרשעה לא מצינו שקדשו צום וקראו עצרה, והיה בטחונם איתן קודם הנס כמו לאחריו, ולדידם לא היו כלל בצרה גדולה, אך רק זאת שבימים הללו עשה עמהם הקב"ה חסד וזימן להם שמן מהור ומנורה להדלקה, לכך תקנו רק בהלל והוראה.

והאמת היא כי צריכים להתחזקות גדולה וסייעתא דשמיא מרובה להגיע למדרגה כזו, כי ילוד אשה שעדיין לא נודרך מגשמיותו, בראותו גרודי צבא אשר סביב שתי עליו, תאחזנו אימתה ופחד, ואם אצלו אין דבר כזה עושה עליו שום רושם ואינו מפחד כלל וכלל, כמו חנניה מישאל ועזריה שהלכו לטייל בבגדי המלכות בתוך כבשן האש בלי כל פחד ומורא, אין זאת אלא מתנת אלקים.

ובזה תתורין קושיית הבית יוסף (פ' תר"ע) למה מדליקים ח' נרות, הלא היה בכך כדי להדליק בו יום אחד, ולדרבנו י"ל דהשמחה היא על שלא נתיירא מתתיהו מן היוונים שרצו להרגו והדליק את המנורה בריש גלי, וזה גופא שלא נתיירא, גם זה נס הוא. והפלא ופלא מאי דאיתא מאחד הצדיקים מתלמידי הבעש"ט זי"ע לפרש הכתוב (במדבר לג, כד) ויסעו מהר שפר ויחנו בחרדה, דכאשר גלו ישראל מהר שפר באה להם חרדה ופחד מפני האומות, אבל טרם ביאת המשיח יפוג הפחד מלבם ויסעו מחרדה, ואז ויחנו במקלות, שיתקבצו נדחי ישראל ותבוא הגאולה.

וי"ש במדרש הנ"ל, הדודאים נתנו ריח, זה ראובן שהציל את יוסף מן הבור, ולכאורה קשה וכי אין סימן אחר על ראובן זולת מה שהביא דודאים לאמו, ולמה דוקא דודאים הביא, אך איתא ברמב"ן (ל, יד) שהדודאים מסוגלים להריון, והנה מדרך הרשעים שלא לחפון בבנים הרבה, מחשש שמא לא יהא סיפק בידם לפרנסם, ובעשו הרשע מצינו (תהלים נח, ד) וזורו רשעים מרחם, כשיצא ממעי אמו חתך מיתרין שלה וגרם לה שלא תעמיד י"ב שבטים (תנחומא תצא ד'), ועשה כן כדי שלא יתרבו היורשים ויוכל לירש נחלה גדולה יותר, אבל ראובן, למרות שגם הוא היה בכור, עכ"ז לא רק שלא היה איכפת לו שירבו הבנים, אלא עוד הלך להשתדל להביא לאמו דודאים כדי שלא תעמוד עוד מלדת, וכמ"ש

ברש"י (בראשית כט, לב) עה"פ ותקרא שמו ראובן, רבותינו פירשו (ברכות ז:): אמרה ראו מה בין בני לבן חמי, שמכר הבכורה ליעקב, וזה לא מכרה ליוסף, ולא ערער עליו, ולא עוד שלא ערער עליו אלא שביקש להוציאו מן הבור, עיי"ש, וזה נבע מכח אמונתו כי מה שמגיע לחלקו לא יגרע במאומה, שאין אדם נוגע במוכן לחבירו ואין מלכות נוגעת בחברתה כמלא נימא (יומא לח:), ולכן כשם שלא חשש בהבאת הדודאים שמא יגרע מחלקו כך לא ערער על הבכורה שניתנה ליוסף, ואדרבה עוד השתדל להוציאו מן הבור, כי ידע נאמנה שהכל מהשי"ת. ועל סמך זה ג"כ ועל פתחינו כל מגדים זה נר חנוכה, ואין אנו חוששין מלהדליק על הפתח הפונה לרה"ר.

ועל דרך זו יתפרש לן סיפא דקרא, חדשים גם ישנים דודי צפנתי לך, כי הנה רבים אומרים כי בימינו בלתי אפשרי הדבר להספיק ללמוד הרבה, ומפני לכן לומדים רק כמה דפים גפ"ת, ועוסקים בספרי הכללים והקיצורים וכיו"ב, וכל הלימוד הוא רק למטרה להקרא "למדן", וזהו הגורם למה שנשתבש כ"כ דרך הלימוד בימינו, והאמת היא כי כל זה נובע מהעדר מדת הבטחון, שהבוטח בה' יודע שאם רצונו לזכות לידעית התורה, עליו לבקש מהשי"ת ותן בלבנו בינה להבין ולהשכיל לשמוע וכו', והערכ נא ה' אלקינו את דברי תורתך בפינו וכו', וקיים בנו הכתוב (ישעיה נט, כא) ודברי אשר שמתי בפך לא ימוש מפך ומפי זרעך וגו', לא שהדברים יהיו כתובים עלי ספר, אלא שיהיו מחודדים בפך שאם ישאלך אדם לא תגמגם ותאמר לו (קידושין ל), וזה ג"כ המכוון בבקשתנו והערכ נא ה"א את דברי תורתך בפינו, שתהא התורה שגורה בפינו. אבל מי שאין בטחונו חזק מתמה ואומר, כיצד יתכן לזכור את כל הש"ס וד' חלקי שו"ע בעל פה, וקצרה בינתו מהשכיל שהלימוד תורה לשמה נעשה כמעין המתגבר וכבור סוד שאינו מאבד טיפה. שהבנת התורה אינה קשורה במבעיות, והראיה שהרי לא עשה כן לכל גוי ומשפטים כל ידעום, ואפילו אם ינסו הגוים ללמוד לא ידעו ולא יבינו מאומה, והגם שיש בחינות שונות בהשגת התורה ולא כל אנפין שוין בזה, מ"מ גם הבנת הדברים כפשוטן הוא חסד מהבורא ית"ש, ואם כבר זקוקים להגיע לחסדי השי"ת, אזי אין כל נפק"מ בין חסד זה לחסד של ידיעת כל הש"ס על בוריו בעל פה.

אמנם כדי לזכות לכתרה של תורה צריכים ללמוד יומם ולילה, ובכל הכוחות, ולא לדרוש את טובת הגוף מאומה רק לעשות הכל למענו ית"ש, אני לעצמי אינני זקוק לכלום, והכל מוקדש קודש לה', ואני מאמין כי אם ניחא לפנינו ית"ש שאדע תורתו הקדושה, תהא תורתי משתמרת ומתברכת, שהלא השי"ת כל יכול הוא, וביכולתו לחונן אותי דעת גם בלי שאשתה מים מבארה של מרים. וכללל דמילתא שגם ברוחניות זקוקים למדת הבטחון.

וז"ש במדרש הדודאים נתנו ריח זה ראובן שהציל את יוסף מן הבור, ולא חש להא דירושתו תתמעט, כי מי שאין אצלו הבדל וחילוק בין גם לטבע איננו

דואג משום דבר שבעולם, ולכן ועל פתחינו כל מגדים זה נר חנוכה, שגם בנם חנוכה השתלשות הנם היתה ע"י שבטחו כי אין לה' מעצור להושיע בין רב למעט, ולהכי ג"כ חדשים גם ישנים דודי צפנתי לך, למרות כי כמעט בלתי אפשרי הדבר לזכור את כל התורה כולה, אולם אם כך יהא רצון הבורא אזי דודי צפנתי לך, תהא התורה משתמרת אצלי כמונח בכיסתא, ואהיה כבור סוד שאינו מאבד טיפה.

והנה הגה"ק הבעל התניא זי"ע, בשו"ע שלו הל' ת"ת, מבאר שיש מצוה של לימוד התורה, ויש מצוה של ידיעת התורה, ומצות לימוד התורה יוצא אדם בקריאת שמע שחרית וערבית, אבל מצות והודעתם לבניך, למי שמסוגל לכך, פירושה ידיעת כל התורה כולה, ולפי"ז נמצא דכאשר אדם מתיימש מלזכות לכתרה של תורה, מחוסר בטחון בשלמות, ומחמת כן הוא מחליט כי הוא ע"ה ואיננו מסוגל להגיע לידיעת התורה, אזי לא נותר בידיו אלא החיוב של לימוד התורה בק"ש שחרית וערבית, ואזי לה לאותה בושה.

אמנם יהודי צריך לדעת דכשם שאמרו (ברכות י.) אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם לא ימנע עצמו מן הרחמים, כך עאכ"כ עליו לבקש רחמים שלא יבלה את ימי חייו לבטלה וישאר עם הארץ, כי להיות ע"ה גרוע יותר מחרב חדה המונחת על צוארו של אדם, כי בלי תורה אין חיותו של אדם נחשבת חיים כלל, וע"ד שאמרה רחל הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי, כי מי רוצה בכלל לחיות בלי התורה? אשר הם חיינו ואורך ימינו. וכשם שאסור לו להתיימש מן הרחמים כשהחרב מונחת על צוארו, כך גם כשהוא רואה שאין הלימוד שלו עולה יפה, וגם כאשר לא נתברך בכשרונות מעולים, מ"מ לא ימנע עצמו מלבקש מלפניו ית"ש והערב נא ה' אלקינו את דברי תורתך בפנינו, שהלא כך צוית בתורתך הקדושה והודעתם לבניך וגו', ואתה הנך כל יכול, וכך לא יפסיק מלהרעיש עולמות עד שיפתח לו השי"ת שערי רחמים וחמלה ויחננו מאוצר המנוצר בזבולו, ויזכה ללימוד תורת אמת.

והנה היונים הרשעים כשאמרו כתבו לכם על קרן השור וכו', נתכוונו בעצתם המרושעת להשכיחם תורתך, שמרוב הצרות וגזרות רעות תתרבה השכחה בעולם, וכששוכחים מה שלומדים אפשר כבר אח"כ להעבירם מחוקי רצונך, שאדם הבא מן השדה והוא עייף, אמור יאמר, וכי למה אלמד כעת, הלא בלא הכי לא אזכור מה שאלמד, וכשכבר ילמד יסתפק בלימוד דף גמ' אחד, שהרי בלא"ה לא יגיע לידיעת כל התורה כולה, אולם ואתה ברחמים הרבים עמדת להם בעת צרתם וכו', ומצאו פך אחד של שמן שלא היה בו להדליק אלא יום אחד ונעשה וגם והדליקו ממנו שמונה ימים, ובזאת הראו להם מן השמים כי ברצות השי"ת יכול גם מעט שמן להספיק לזמן ארוך, וה"ה בלימוד התורה, [שהשמן רומז

לחכמה], ואפילו אם אתה כבר זקן או שכשרונותיך חלשים וכיו"ב, עכ"ז אל תתרפה ממלאכתך ואל תתייאש מלזכות לבתר תורה, ועשה כעצתם אמונה של חכו"ל (גדה ע:): מה יעשה אדם ויחכם יבקש רחמים ממי שהחכמה שלו, ובברכת אהבה רבה תרבה להפציר בתפלה, וכן בברכת התורה, ותבקש רחמים ותחנונים שלא תמוש התוה"ק מפיד ומפי זרעך עד עולם, ומכאן ואילך מן השמים יסייעוך.

ובדרך רמז י"ל ע"ד שכתב זקה"ק בבני יששכר (מאמרי חודש כסלו מבת, מאמר ב אות יב) בשם הרה"ק ר"פ מקאריץ זי"ע, דל"ו נרות של חנוכה הם כנגד ל"ו מסכתות כי התורה אור, וביאר הבני"ש זי"ע דהיונים רצו לבטל חכמת התורה שנקרא אור, והנה בעת הישועה ליהודים היתה אורה ע"י המנורה – חכמת התורה, שהרוצה להחכים ידרים (ב"ב כה:): על כן מנורה בדרום (יומא לג:): וכו', ונעשה הנס בשמן המהור כמ"ש לעיל כל מקום ששמן זית מצוי שם החכמה מצויה וכו', עיי"ש דבה"ק, וזה ענין חנוכה, לימוד התורה, כי נר מצוה ותורה אור, ואמונה ובטחון בה', להוציא מלבם של הרשעים שרצו להשכיחם תורתך ולהעבירם על חוקי רצונך. ומוזה יוכלו להתחזק ברכים כושלות אשר רפו ידיהם מן התורה באמתלא כי כבד הדבר מהם לפי מעוט השנתם להגיע לידיעת התורה, ויכירו וידעו שאין להתייאש ח"ו רק להרבות בתפלות ותחנונים לבוכ"ע, שהרי בחנוכה רואים שאפילו פתילות ושמנים שכל השנה אינם ראויים להדלקה, כעת הם נמשכים יפה אחר הפתילה ודולקים ומאירים באור בהיר, ולכן אפילו מי שאין לו חשקות התורה ולא נתברך בכשרונות מעולים, ורואה שלהתפלל הוא יכול ורק כשמוגיע ללימוד אינו מרגיש שום טעם בלימודו, למרות שהוא משתדל ומנסה לעורר בקרבו אהבת התורה, או מי שדאגות עול הפרנסה מונעים הימנו להשקיע עצמו בלימוד, מ"מ בחנוכה יוכל כל אחד לפעול שהשי"ת יאיר נרו ויגיה חשכו, ושנינו (חגיגה ה:): שלשה הקב"ה בוכה עליהן בכל יום, על שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק, ועל שאי אפשר לעסוק בתורה ועוסק וכו'.

והמהדרין מדליקים נר לכל אחד ואחד, היינו שמבקשים גם על הבנים, ומבקש מהקב"ה שירחם עלינו שלא יכבה נרו ולא יצרך ליבוש בהם ח"ו, והזמן גרמא לבקש על זה בחנוכה, שהרגיל בנר הוי"ן ליה בנים תלמידי חכמים (שבת כג:), ופירשו המפרשים דקאי אנר חנוכה, ובחנוכה כאשר נוכחו לראות כי אצל הבוכ"ע אין כל חילוק בין נס לטבע, אז השעה המוכשרת להתחזק בלימוד התורה, והחלש יאמר גבור אני, שהרי התוה"ק מאירת עינים ומחכימת פתי, וכשלומדים תורה לשמה מקבלים מוח חדש ונעשים כבריה חדשה, וחוכים להדבק בהקב"ה, ועי"ז זוכים להגיע לידיעת התורה.

וזה שמספרת לנו הגמ' (שבת כא:): שני זקנים היו בצידון אחד עשה כבית שמאי ואחד עשה כדברי בית הלל וכו', ונראה כי שניהם לדבר אחד נתכוונו,

שאפילו כאשר אתה רואה כי הנך פוחת והולך, שהיית סבור שתגדל להיות למדן מופלג, כלי מחזיק ברכה, ולבסוף אתה רואה שבכל יום ויום אתה פוחת והולך, ואם תעזבני יום יומיים אעזובך, והשנים חולפים והולכים, חלילה לך מלהתייאש, אלא תרבה בתפילות ותחנונים לפני המקום ב"ה, עד שמן השמים ירחמו עליך ותתחיל להיות מוסיף והולך מעלה מעלה, שהבוכ"ע חשב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח (שם"י יד, יד), ובשמים אין כל חילוק בין אם יש לך מוח חזק וטוב או לא, והלומד תורה לשמה אין כל חילוק אצלו בין טבעיות לשלא בדרך הטבע. ומהך טעמא היה משרע"ה, ארון הנביאים, מובחר הבריא, כבד פה וערל שפה, שלא יאמרו כי רק מי שיש לו חיתוך הדיבור מעולה יכול ליכות לתורה ולהרביץ תורה, לזה הראה הקב"ה לעין כל כי עמוד התורה עצמו לא היו כלי המבטא שלו עולים יפה, והוא מסר נפשו על התורה וזכה לקבלה מסיני ולמוסרה לישראל, וזוהי ילמוד כל אדם לנפשו, כי למרות שע"פ ההגיון הפשוט נראה לו כי איננו מוכשר ללמוד תורה שיגדל ממנו להיות ת"ח, מ"מ ידע נאמנה כי לא אבד שברו ולא נכזבה תוחלתו, שהכל הוא ביד השי"ת, ויבקש רחמים ממנו שהחכמה שלו, ובעז"ה יעלה מעלה מעלה בסולם השלמות.

וזה"ש במדרש אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו, זה יוסף, שלמרות שידע כי אין איש מאנשי הבית ויבוא לעשות מלאכתו, ולא נתיירא משום גברא, כי בגדל בטחונו בהשי"ת ידע שגם אם ילך באש אין לו מה לפחד, ואפילו מהס"מ וכת דיליה יצילוהו ג"כ השי"ת, אמנם צדיקים הקב"ה מדקדק עמהם כחוט השערה, וכיון שהוא היה כבר במדרגה זו ולא פנה אל רחבים, לכך דקדקו עמו ועל ידי שאמר לשר המשקים וזכרתי וזכרתי ניתוסף לו שתי שנים, ולא זו בלבד אלא שאילו היה זוכר באותו רגע קט כי השי"ת הוא המגביה שפלים עדי מרוב, היה יוסף עולה לגדולה מיד, ופרעה לא היה מעיז לומר לו רק הכסא אנדל ממך, כי המלוכה היתה ראויה ליוסף, ולא היה צורך שפרעה ישלח מרכבות עבודה זרה להביא את יעקב למצרים, ואולי היה כבר אז מלך המשיח, אולם ויהי מקץ שנתיים ימים, אין ויהי אלא לשון צער, והצער הוא שנתעכב הדבר לשנתיים ימים בשביל שאמר יוסף וזכרתי וזכרתי, ולפיכך ופרעה חולם והנה עומד על היאור, היאור רומז ליוסף הצדיק המתגבר בתורה כנהר, כמ"ש בזה"ק (ח"א קצ"ד ע"א), ופרעה היה עומד מעליו, ובמגלה עמוקות כתוב שבפרשה זו נרמז סוד הגאולה, והשייכות לכאן הוא כי אילו לא אמר יוסף כן לשר המשקים היתה כבר אז הגאולה שלמה. ולזה אין ישראל נגאלין אלא בזכות האמונה (תנחומא בשלח י'), כי כאשר נתחזק באמונה שלמה ברמ"ח איברים ושם"ה גידין, יהיה בזה תיקון לחמא של יוסף שאמר כי אם זכרתי וזכרתי.

יעזור השי"ת בימי חנוכה אלו, וירחם וירא בעני עמו, כי הגוים רוצים לטמא הכל, ונותרנו מתי מעט, פנינו לימין ואין עוזר לשמאל ואין סומך, ויעשה

עמנו נסים כאשר עשה בימים ההם בזמן הזה, ויעזרינו השי"ת ממדת וחנותי את אשר אחון ורחמתי את אשר ארחם, בימי חנוכה הללו שהם מלשון אלקים יחנך בני, ויגן ויושיע לבני ישראל בכל מקום שהם, בכל מקומות מושבותיהם די בכל אתר ואתר, ברוחניות ובגשמיות, בבני חיי ומוזני ריחי, ישועה לכלל ולפרט, והחודש יתהפך לנו מיוגון לשמחה ומאפלה לאור גדול, ונגאל גאולת עולם בב"א.

ליל ש"ק פרשת מקץ חנוכה תשכ"א

וירא יעקב כי יש שכר במצרים ויאמר יעקב לבניו למה תתראו (מב, א).
המפרשים נתקשו בפירוש הדברים. ונ"ל על פי מה שפירש האלשיך הק' בפ' עקב עה"פ רק באבותיך חשק ה' לאהבה אותם ויבחר בזרעם אחריהם בכס מכל העמים (דברים יט, טו). דאם ישראל חומאים ואין להם זכות לעשות להם חסדים, מחשבים אותם כנגד שאר אומות שכנגדם עדיין הם טובים בכל פעם, אבל לא כן היה באבות הק' שהיה להם זכות עצמם. וזה שאמר הכתוב רק באבותיך חשק ה' לאהבה כי היה להם זכות עצמם, משא"כ בזרעם אחריהם הוא משום מכל העמים, שלגבי כל העמים הם עדיין טובים.

וזשה"ב וירא יעקב כי יש שכר במצרים כי למצרים הרשעים יש מה לאכול, ויאמר יעקב אל בניו למה תתראו, אין אתם כבר צריכים ליראות, דאע"פ שיש עלינו דינים ורעה יש לכם עצה לרדת למצרים, ושם לגבי המצרים תהיו טובים, ואם להם יש מה לאכל כ"ש שלכם יהיה.

ועפ"י זה אפשר לפרש מאמר חז"ל (גיטין נז:) כל המיצר לישראל נעשה ראש, וצריך להבין אדרבא הלא הוא ראוי לעונש, אלא שכל המיצר לישראל הקב"ה מגדלהו ומטיב לו, ומתוך כך נותן אח"כ לישראל טובה כפולה ומכופלת.

גם לפי זה אפשר לפרש מה שאנו אומרים בחנוכה בתפילה, בימי מתיתו בן יוחנן כהן גדול חשמונאי ובניו כשעמדה מלכות יון הרשעה וכו', כיון שבתחילה היתה לרשעים האלו עמידה מתוך כך עשה הקב"ה אח"כ ניסים גלויים וגדולים כ"ב.

ליל ש"ק פרשת מקץ חנוכה תשכ"ה

למה תתראו. (מב, א). נראה לפרש דהנה עיקר גדול בעבודת ה' הוא שצריך להיות הכל בהצנע לכת, שאז אין לחיצונים ולסמ"א שום אחיזה במעשיו כדכתיב (מזכ"ה, ח) והצנע לכת עם ה' אלקיך, פירוש כשתעבוד את ה' בהצנע, יהיה עם ה' אלקיך, יעלו מעשיך רק לפני ה'.

זקני בעל ה"שמוח משה זיע"א מכאן את ב' הגירסאות בתפלה "לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר ובגלוי", ויש גורסין בסתר כבגלוי, דגירסא ראשונה היא מדריגה גדולה יותר דהפירוש הוא שהאדם יתנהג בגלוי כבסתר, דכמו שעושים מצוה בסתר שהיא ללא פניות כן צריך הדבר להיות בגלוי אפילו בפני אלפי אנשים וזהר שלא יהא לו פניות.

עפ"י ענין זה נראה לפרש את הפסוק (מ, טו) כי גנב גנבתי מארץ העברים וגם פה לא עשיתי מאומה כי שמו אותי בבור. שיוסף הצדיק אמר ברוב ענותנותו שהוא חמא במה שעבד את ה' בגלוי והיו לו פניות ומתוך זה גנבו החיצונים ניצוצות מעבודתו, וזהו כי גנב גנבתי מארץ העברים וגם פה לא עשיתי מאומה, שגם פה עדיין לא עשיתי מאומה בהצנע, ולכן בא לי מדה כנגד מדה ששמו אותי בבור בהצנע מב"א.

ואיתא בספה"ק כשעובדים את ה' בפניות אזי מהפכים את צנורות השפע לסט"א ח"ו ומושם הולכת אל הרשעים. ולכן כשראה יעקב שיש שבר במצרים וצנורות השפע הם אצל הרשעים, אמר לבניו למה תתראו, פירוש למה אתם מראים עצמכם בשעה שאתם עובדים את ה', ולמה הוא פירוש ל"מה", שהסט"א נקראת מה כידוע שהיא כאין וכאפס, כי בעבודה כזה אתם מהפכים את צנורות השפע לסט"א ח"ו.

ונראה דלכן בזמננו אנו מדליקין נר חנוכה בפנים הבית, כי אין לנו מדריגה גדולה זו בסתר ובגלוי, שהוא בגלוי כבסתר, כמו בדורות הקודמים.

תוכן הענינים:

- עיקר העבודה, לעשות כל המעשים בלתי לה' לבדו.
- ביאור מ"ש הבני יששכר זי"ע שהפניות הם בגדר ע"ז.
- רמז במה שהנס בא ע"י מתתיהו בן יוחנן כה"ג דייקא.
- טעם שבחנוכה התירו להדליק בפתילות ושמינים הפסולים להדלקה.
- יישוב לקושיית הבכור שור האין שרי לבקש על הנסים.
- כדי ליכות לאמונה צרופה חייבים להזהר בקלה כבחמורה.
- אצל המאמין בה' אין חילוק והבדל בין נס לטבע.
- ביאור המדרש הדודאים נתנו ריח זה ראובן שהציל את יוסף וכו'.
- טעם שלא נקבעו ימי החנוכה למשתה ושמוחה כמו בפורים.
- ידיעת התורה אינה ענין הקשור בטבעיות, ואך מתנת ה' היא, וא"כ יתכן כי גם אדם שכשרונותיו חלשים יוכל להתעלות בתורה בעז"ה.
- כשם שאדם אשר חרב חדה מונחת על צוארו אסור לו להתיימשך מן הרחמים, כך עאכ"כ מי שאינו רואה סימן ברכה בלימודו חייב להרבות בתפילה ותחנונים.
- היונים רצו לגרום לשכחת התורה כדי שעי"ז יתפרו מלימוד התורה ק.
- פי' הגמ' בשבת כ"א שני זקנים היו בצידון וכו'.

לע"נ האשה החשובה מרת **חנה בלימא** בהר"ר **אברהם מרדכי** ע"ה
נלב"ע ל' כסלו תשע"א לפ"ק – ת. נ. צ. ב. ה.
הונצח ע"י בנו הרבני החסיד מוה"ר **אברהם מרדכי אסקל** הי"ו

גליון זה נדבת הרה"ג **פנחס וויעדער** שליט"א – מאנטריאל
לרגל שמחת היכנס בנו הב' **אהרן** נ"י לעול התורה והמצוות – למז"ט ובשטומ"צ

גליון זה נדבת הרה"ח מוה"ר **נפתלי ישעי' אשר מארגירעטען** הי"ו
לרגל שמחת אירוקי הבת שתחי' עב"ג הבה"ח המו"מ בתור"ש כמר **צבי** נ"יו
בן הרה"ח מוה"ר **שמעון דוד בועז ווייס** הי"ו
למז"ט ובשטומ"צ

גליון זה נדבת הרה"ח מוה"ר **חיים** [ברחדי"א] **ליפשיץ** הי"ו
לרגל שמחת נישואי בנו הבה"ח המו"מ בתור"ש כמר **נפתלי** נ"יו
למז"ט ובשטומ"צ

גליון זה נדבת הרה"ח מוה"ר **שלמה פנחס העסקעל** הי"ו – אוסטראליע
לרגל שמחת הולדת הנכד **שלום** נ"י אצל חתנו הרה"ח מוה"ר **דוב ארי' גאלדבערג** הי"ו
למז"ט ובשטומ"צ

גליון זה נדבת הרה"ח מוה"ר **נתן נטע הלוי בלומענבערג** הי"ו
לרגל שמחת תגלחת **מתתיהו חיים יוסף** נ"י
למז"ט ובשטומ"צ

גליון זה נדבת הרה"ח מוה"ר **אפרים פישל מוטצען** הי"ו
לרגל שמחת היכנס בנו הב' **בונם** נ"י לעול התורה והמצוות
למז"ט ובשטומ"צ

גליון זה נדבת הרה"ח מוה"ר **צבי משה הכהן שטראסער** הי"ו
לרגל שמחת הולדת הבן **אלימלך יצחק אייזיק** נ"י
למז"ט ובשטומ"צ

גליון זה נדבת הרה"ח מוה"ר **מנחם מענדל** [ברחי"א] **הלוי לעווי** הי"ו
לרגל שמחת הולדת הבת **ליבא** שתחי'
למז"ט ובשטומ"צ

גליון זה נדבת הרה"ח מוה"ר **משה מאיר ווידער** הי"ו – בני ברק
לרגל שמחת הולדת הבת **דבורה ליבא** שתחי'
למז"ט ובשטומ"צ

מכון להוצאת דברי תורה

מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

שע"י איגוד חסידי צאנז

718.431.1055